

ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ – ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

ΟΡΙΣΜΟΣ: Τα ποιήματα για την ποίηση χαρακτηρίζονται από αυτοαναφορικότητα. Η ποίηση, δηλαδή, στρέφεται στον ίδιο της τον εαυτό και το κείμενο αναπαριστά τη διαδικασία της δημιουργίας του ή αναφέρεται στις συνθήκες ύπαρξής του. Έτσι τα ποιήματα αναδεικνύουν ποικίλες πλευρές του ποιητικού φαινομένου με υλικό την ίδια την ποίηση, φέρνοντας στο κέντρο του ενδιαφέροντος τον ποιητή ως υπεύθυνο δημιουργό, με υψηλή συνείδηση του χρέους του απέναντι στην τέχνη του, και την ποίηση ως πράξη ευθύνης.

Α. Κ. ΚΑΒΑΦΗΣ – Βασικά χαρακτηριστικά της ποίησής του:

- Σημαινούσα θέση της ιστορίας (ιδιαίτερα της ελληνιστικής περιόδου) με σκοπό την αποπροσωποποίηση των βιωμάτων, την απόκρυψη του «εγώ» και τη διαχρονικότητα του ποιητικού λόγου.
- Γλώσσα → Κράμα δημοτικής και καθαρεύουσας, ιδιότυπες λέξεις, προσωπική γραφή.
- Θεατρικός χαρακτήρας → Δημιουργία κατάλληλης ατμόσφαιρας / σκηνικού όπου εκτυλίσσεται το δράμα.
- Υποβλητικότητα.
- Οξύτατη ειρωνεία ιδιαίτερα προς τη ματαιοδοξία.
- Στοχαστικό ύφος.
- Πεζολογικός τόνος, δείγμα ποιητικού ρεαλισμού.
- Λυρικό στοιχείο.

«ΜΕΛΑΓΧΟΛΙΑ ΤΟΥ ΙΑΣΩΝΟΣ ΚΛΕΑΝΔΡΟΥ ΠΟΙΗΤΟΥ ΕΝ ΚΟΜΜΑΓΗΝΗ 495 Μ.Χ.»

Θέμα: Η ποίηση ως αντίδοτο κατά της φθοράς που επιφέρει ο χρόνος.

Ως προς το περιεχόμενο:

- ✓ Ανήκει στα ψευδοιστορικά του Καβάφη. Ο ιστορικός – εξαιτίας μονάχα του τίτλου του – χαρακτηρίζεται εξυπηρετεί την αποστασιοποίηση του αναγνώστη από την ατομική εμπειρία και τον προβληματισμό του σε θέματα διαχρονικά. Κατατάσσεται κυρίως στη φιλοσοφική θεματική περιοχή (στοχασμός σε αιώνια προβλήματα: η αναπόληση σε προχωρημένη ηλικία, η φθορά του χρόνου, η τέχνη ως αντίδοτο κατά της φθοράς).
- ✓ Ο εκτενής τίτλος επιβάλλει τον Ιάσωνα Κλεάνδρου ως ιστορικό πρόσωπο → πειστικότητα / αληθοφάνεια. Ωστόσο αποτελεί ποιητικό προσωπείο του Καβάφη → συντελεί στην καθολικότητα του βιώματος και διευκολύνει την εξωτερίκευση / εξομολόγηση.
- ✓ Στην α' στροφή ο τόνος είναι επικλητικός ενώ στη β' στροφή παραινετικός (φέρε).
- ✓ Επίκληση στην Τέχνη της Ποιήσεως → Ρόλος της ποίησης η πρόσκαιρη διαφυγή από το «μαχαίρι» του χρόνου → Ποιητικά μέσα: η φαντασία (αναπαραστατική μνήμη) και ο Λόγος (η γλώσσα που πραγματοποιεί τη σύλληψη).
- ✓ Αν και καταφατική η στάση του ποιητή κατά βάθος είναι τραγική και απαισιόδοξη → προσωρινή ή απατηλή η λύτρωση.

Ως προς τη μορφή:

- ✓ Το ποίημα αποτελεί εσωτερικό μονόλογο που αποδίδει τη συναισθηματική κατάσταση του ποιητή σχετικά με το πρόβλημα. Παρουσιάζεται όμως σαν φανταστικός διάλογος του ποιητή με την τέχνη του, που φορτίζει την επικοινωνία μεταξύ τους μέσα σε ένα κλίμα οικειότητας.
- ✓ Εκφραστικά μέσα / τρόποι: α) προσωποποίηση εννοιών → ο ποιητής απευθύνεται σ' αυτές με αποστροφή, όπως ο αρχαίος ποιητής στη Μούσα του → δραματικότητα, αμεσότητα. β) Διαπλοκή του α' με το β' πρόσωπο → θεατρικότητα, ισορροπία ανάμεσα στη διανοητικότητα και τη συγκίνηση, κλίμα αμεσότητας και οικειότητας στην επικοινωνία του ποιητή με την τέχνη του
- ✓ Σχήματα λόγου: μεταφορές (μαχαίρι, πληγή, φάρμακα), σχήμα υπαλλογής (πληγή από φρικτό μαχαίρι αντί φρικτή πληγή από μαχαίρι), σχήμα χιαστό, σχήμα υπερβατό (νάρκης του άλγους δοκιμές), κυκλικό σχήμα → κλίμα αδιεξόδου, μελαγχολίας, απαισιοδοξίας.
- ✓ Χρήση καθαρεύουσας → δίνει αυθεντικότητα στην ιστορική εποχή. Επίσης φέρει μια πικρή ειρωνεία για την ψευδαίσθηση της «απόδρασης» από τη φθορά του χρόνου.

Η «Μελαγχολία του Ιάσωνος Κλεάνδρου ποιητού εκ Κομμαγηνή 595 μ.Χ.» είναι ποίημα για την ποίηση, γιατί:

- Αποκαλύπτει τη σχέση του ποιητή με την τέχνη του.
- Ρόλος της ποίησης είναι να μετουσιώνει τη φρίκη (της ζωής) σε αισθητικό καλλιτέχνημα προσφέροντας μια πρόσκαιρη διαφυγή / λύτρωση.
- Δίνει τη σχέση Τέχνης – Ζωής / πραγματικότητας.

Β. Ν. ΕΓΓΟΝΟΠΟΥΛΟΣ- Βασικά χαρακτηριστικά της ποίησής του.

- Επιρροή από το κίνημα του υπερρεαλισμού.
- Τα ποιήματά του διαθέτουν χιούμορ, ταυτόχρονα όμως πικρία.
- Λόγος απλός / λιτός / καθημερινός.

«ΠΟΙΗΣΗ 1948»**Θεματικός πυρήνας του ποιήματος:**

Ο Ν. Εγγονόπουλος γράφει το ποίημα αυτό το 1948 στην κορύφωση του εμφυλίου πολέμου, εποχή όπου κυριαρχεί ο θάνατος και ο σπαραγμός. Το ποίημα αναφέρεται στο ρόλο των ποιητών και των πνευματικών ανθρώπων, γενικότερα, απέναντι στις επιταγές της πραγματικότητας. Ο Εγγονόπουλος εκφράζει την αδυναμία του να ανταποκριθεί στο χρέος του απέναντι στην εποχή και την τέχνη του λόγω των τραγικών συνθηκών της εμφύλιας διαμάχης.

- Μορφή → Λόγος τεμαχισμένος (σχεδόν συλλαβικός) α) λόγω υπερρεαλιστικής επιρροής β) σπαραγμένος από την εποχή
- «εποχή του εμφυλίου σπαραγμού» → χρονική τοποθέτηση, ιδιαίτερο νοηματικό βάρος α) κατασπάραξη αλλήλων, β) βαθύς ψυχικός πόνος, συντριβή.
- Ο ρόλος της παρομοίωσης «ως αν να γράφονταν...αγγελτηρίων θανάτου» → τραγικότητα εμφυλίου → η ποίηση αναζητά τη θέση της ανάμεσα στο θάνατο.
- Ο ρόλος της παρένθεσης (και τότε – άλλωστε- δεν ήσαν) → αναφορά στο σταθερό τόνο απαισιοδοξίας στην ποίησή του ακόμα και έξω από το χρονικό πλαίσιο του εμφυλίου.
- «τόσο λίγα» → στάση ποιητή → η ποιητική δημιουργία αναστέλλεται λόγω της εποχής → η σιωπή αποδίδει πιο παραστατικά την αίσθηση της τραγικότητας.

Γ. Μ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗΣ - Βασικά χαρακτηριστικά της ποίησής του. «ΣΤΟΝ ΝΙΚΟ Ε..... 1949»

- Η ποίηση του είναι έντονα πολιτική.
- Χαρακτήρας εξομολογητικός, επεξεργάζεται ποιητικά μνήμες και βιώματα.
- Η ειρωνεία.
- Ο τόνος της ποίησής του είναι απαισιόδοξος, αιχμηρός και διδακτικός.
- Η κυριολεξία, η ακριβολογία, η χρήση του καθημερινού λεξιλογίου.

Θεματικός πυρήνας του ποιήματος:

Ο ποιητής αντιμέτωπος με το χρέος του → να καταγγέλλει, να προβληματίζει και να αφυπνίζει την κοινή γνώμη.

- Το ποίημα διακρίνεται σε τρία μέρη/στροφές. Στην πρώτη απηχείται η συλλογική/ιστορική περιπέτεια του Εμφυλίου, στη δεύτερη η προσωπική/ατομική, περιπέτεια του έγκλειστου μελλοθάνατου. Στην τρίτη, μέσα στην παρένθεση μιλά ο ποιητής, όχι ο άνθρωπος.
- Το ποίημα δομείται πάνω σε τέσσερα άναρθρα ουσιαστικά (φίλοι, φωνές, ερείπια, εφιάλτες).
- Παραστατικότητα → κλίμα απόγνωσης, φρίκης, θανάτου, εφιαλτικών εικόνων καταστροφής αλλά σε τόνο χαμηλό και πικρό.
- Ρόλος παρομοίωσης «Σαν τρυπημένες σάπιες σημαίες» → χρεοκοπία των ιδανικών, εθνικών και ιδεολογικών.
- Καταληκτικός στίχος σε παρένθεση → Η φωνή του ποιητή → Ο κοινωνικός ρόλος που καλείται να διαδραματίσει.

Σύγκριση των δύο ποιημάτων/ Ποιητικός διάλογος γύρω από τη σχέση της ποίησης με την ιστορική πραγματικότητα

Ο τίτλος (Στον Νίκο Ε.), η χρονολογία έκδοσής του (1949), ο ακρωτηριασμένος λόγος το θεματικό κέντρο του ποιήματος (εμφύλιος πόλεμος) και η παρένθεση (Μα ποιος άλλος...αυτός) κάνουν το ποίημα του Αναγνωστάκη να μοιάζει με « ποιητική απάντηση» σε αυτό του Εγγονόπουλου. Ο ίδιος ο ποιητής όμως αρνήθηκε τέτοια πρόθεση.

Ως προς τη μορφή:

- ο λόγος είναι τεμαχισμένος, η διατύπωση ελλειπτική, ενώ χαρακτηρίζεται από λιτότητα εκφραστικών μέσων
- ο στίχος είναι ανισοσύλλαβος και ανομοιοκατάληκτος
- η στίξη είναι σχεδόν απύσχα
- δίνονται φράσεις – στίχοι σε παρενθέσεις.

Ως προς το περιεχόμενο:

- και τα δύο ποιήματα πραγματεύονται το ίδιο θέμα: το ρόλο της ποίησης και του ποιητή σε δύσκολες και αιματηρές περιόδους.
- ο χρονικός πυρήνας είναι ο εμφύλιος πόλεμος και ο θεματικός τους πυρήνας η φρίκη, ο θάνατος και ο σπαραγμός που κυριαρχούν σε εποχή εμφύλιας διαμάχης.

Μελετώντας συγκριτικά τα δύο ποιήματα διαπιστώνουμε ότι η **διαφοροποίησή** τους έγκειται σε κάποια νοηματικά στοιχεία:

- Ο Εγγονόπουλος αναφέρεται υπαινικτικά στον εμφύλιο και στο κλίμα του με την επιλογή συγκεκριμένων λέξεων (εμφύλιου σπαραγμού, αγγελτήρια θανάτου), ο Αναγνωστάκης παρουσιάζει εξαντλητικά και παραστατικά την εφιαλτική εποχή με την παράθεση οπτικοακουστικών εικόνων.
- Η σημαντικότερη διαφορά, όμως, έγκειται στη θέση τους για τη στάση του πνευματικού ανθρώπου και ειδικότερα του ποιητή απέναντι στη ζοφερή πραγματικότητα. Ο Εγγονόπουλος υποστηρίζει ότι η ποίηση σε στιγμές τραγικές για το λαό και τη χώρα προβάλλει ως περιττή πολυτέλεια, είναι μάταιη. Γι' αυτό και ο ίδιος λαμβάνει απόφαση για ακύρωση της λειτουργίας της ποίησης, για σιωπηρή αποχή από τα τραγικά δρώμενα. Ο Αναγνωστάκης αντίθετα θεωρεί ότι χρέος του ποιητή είναι να καταγράψει ποιητικά και να καταγγείλει τη ζοφερή πραγματικότητα, να αφήσει δηλαδή ένα αδιάψευστο ντοκουμέντο της τραγικής εποχής, ώστε να μην «πλαστογραφηθεί» η αλήθεια.

Επιμέλεια
Κόρκακα Σάνδη